

להלך בשדה מוקשים

יש צורך להכניס עמוק לתודעה שבן תורה אינו אדם פרטי אלא מוטלת עליו אחריות ציבורית. אחריות לעם ישראל. צריכים לזכור שהציבור הכללי בוחן אותנו בשבע עיניים. הם ממש מחפשים את הפגמים שלנו. עלינו מוטלת אחריות עצומה לא לספק להם את האפשרות למצוא בנו פגמים

אני מודה שהשבוע הוציא אותי משלוותי ספר הלכתי שבא לידי באקראי. הוא השפיע עלי לעזוב דיון על היורה הרוחת של האקטואליה הקשה הסובבת אותנו. בגללו החלטתי להשאיר את הדיווח על הדו"ח השקרי של האו"ם מאחורי כמו גם את ההתייחסות להמשך המתקפה על עצם קיומה של מדינת ישראל, כולל איתותי המשט החדש המתקרב לעזה בתוספת שאר הנושאים הנוצרים. את כל אלה אני מותיר לפרשנים האחרים המגיבים לכל גירוי, ואני אעסוק מעט בנושא שהוא גורלי לחיינו. עיון בספר זה ("לרעך כמוך" מהגאון רבי דוד אריאב שליט"א) הוביל אותי למסקנה שאנו צועדים כל הזמן בשדה מוקשים של חיינו העלול להתפוצץ לנו מתחת לרגלינו כמעט בכל פסיעה ופסיעה שאנו עושים. נושא הספר: קידוש השם וחילול השם.

הדברים המפחידים שלמדתי ממנו משתקפים היטב במכתב שקיבלתי לפני זמן מה מר"מ ביישובת 'אור שמח' העונה לשם רבי אברהם ישעיה טרופ ובו הוא כותב בין השאר: "מקובל על כולנו שחילול השם הוא חמור ביותר. חמור אף מחילול שבת ומגילוי עריות. שהרי בחילול השם תשובה ויום הכיפורים וייסורים תולים ורק מיתה לבסוף ממרקה. נראה שאין מספיק מודעות בציבור שלנו לחומרת העניין. יתכן שמחמת סגירותנו אין אנו מודעים כיצד אנו נראים ב'חלון הראווה' שלנו, כלומר, בכלי התקשורת הכלליים. אולם, עלינו לדעת שיש עולם מחוץ לבני ברק וירושלים. על רבני הישיבות להזהיר ולשוחח בעניין זה. יש צורך להכניס עמוק לתודעה שבן תורה אינו אדם פרטי אלא מוטלת עליו אחריות ציבורית. אחריות לעם ישראל. צריכים לזכור שהציבור הכללי בוחן אותנו בשבע עיניים. הם ממש מחפשים את הפגמים שלנו. עלינו מוטלת אחריות עצומה לא לספק להם את האפשרות למצוא בנו פגמים! זה אחד מאתגרי דורנו. אדרבה, עלינו להרבות בקידוש השם שהרי כשם שחילול השם הוא העוון החמור ביותר כן קידוש השם הוא מן המצוות הגדולות ביותר.

לדוגמה, כשבן תורה יושב באוטובוס ואינו מפנה את מושבו לאנשים מבוגרים – הרי גורם הוא לחילול השם (וכשיושבים שני גברים בספסל אחד ומופיעה אישה מבוגרת יאמר האחד לשני בדרכי נועם: 'הבה נקום שנינו ונקדש את השם')

וראשונה על ידי דוגמה אישית מבחינה מוסרית ואנושית המעוררת יחס חיובי מצד החברה". עד כאן קטע מתוך מכתבו המביע היטב את הזעקה בנושא כה מוזנח על ידיו. ואם כי הוא מייחס את עיקר דבריו לבני תורה בפועל היושבים בבית המדרש החיביים במשנה זהירות בבואם במגע עם החוץ, הרי ברור שכלל זה חל על כל אחד מאיתנו הנמנה עם שורות היהדות החרדית. השומר תורה ומצוות. זו אחריות עצומה כדי שלא לחלל את השם.

ועתה, אל מה שמטריד את מנוחתי בספר החשוב הנ"ל.

בתוך דיון הלכתי נרחב בנושא קידוש השם וחילול השם הוא משלב מאות דוגמאות מחיי היום יום שלנו הטובלים כל כולם בשאלה של חילול או קידוש השם. ואנו כלל לא מרגישים. מתוך המכלול אביא כמה דוגמאות למען נבין במה מדובר ומדוע זה אמור להטריד אותנו. ואידך זיל וגמור.

- אמירת קדיש במהירות גדולה ובביטוי עילג נחשבת כהבאת קרבן פסול וחסר ויש בו חשש של חילול השם, דווקא כאשר האדם ניגש לקדש את שמו. אשר על כן אדם האומר קדיש על אביו או על אמו כדי לעשות עילוי לנשמתם, עלול להימצא עושה את ההיפך אם יאמר את הקדיש כך.

- איחור כרוני לתפילה או יציאה חפוזה לפני סופה, דיבור באמצעה או עיון בעלוניס, אלו הם סממנים של עשיית מצווה בצורה פגומה ובמקום לקדש את השם יש בה חשש לחילול שמו.

וכן כשבן תורה עובר ברמזור אדום הוא מחלל את השם. זורק בדל סיגריה ברחוב או כשהוא מלכלך או מזיק את רשות הרבים או כשהוא עוקף תור – הוא מחלל את השם. זכורני שפעם ראיתי רב שהמתין בתור במשך זמן ממושך. לפני שהגיע תורו יצא לזמן קצר וכשחזר המתין את כל התור מתחילתו שמא ישנם אנשים שלא ראו שהיה כאן בתחילה. וקל וחומר כשבן תורה אינו נוהג ביושרה בענייני ממונות".

ואני ממשיך לצטט:

"כל מעשה שאינו מצווה אשר בעיני ההמון הוא מגונה ובלתי מוסרי, עשייתו בפרהסיא מהווה חילול השם נורא, משום שהוא ממעט את כבוד התורה בעיני הבריות וגורם להם להטיל דופי באמונת ישראל. ואם מתעורר אצלו ספק אם יש בדבר חילול השם, עליו לעשות שאלת חכם או להחמיר כפי שמחויבים לעשות בכל ספק איסור וכל שכן באיסור כה חמור.

"וחז"ל אמרו: 'היכי דמי חילול השם? אביי אמר: כדתניא: ואהבת את ד' אלוקיך, שיהא שם שמים מתאהב על ידך. שיהא קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים. ויהא משאו ומתנו באמונה ודיבורו בנחת עם הבריות. מה הבריות אומרות עליו? אשרי אביו שלימדו תורה וכו' אוי להם לבריות שלא למדו תורה וכו'. אבל מי שקרא ושנה ושימש תלמידי חכמים ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם חבריו, מה הבריות אומרות עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה וכו' ראו כמה מקולקלים מעשיו וכמה מכוערים דרכיו'.

"הנה כי כן, שם שמים מתאהב לאו דווקא על ידי מאמרים, ויכוחים והטפות אלא בראש

• האדם צריך להיזהר שלא לקחת חובות שלא יוכל לעמוד בהם ויהא לוה רשע ולא ישלם ונמצא מחלל שם שמים.

• כאשר לוויים בביתו של ראובן מצרכים מהשכנים, כגון לחם, ביצים וחלב, מיד רושמים זאת בצורה מסודרת על פתק התלוי על המקרר ומקפידים להחזיר את המוצר בהקדם. משפחות המזלזלות ברישום מדויק מגיעות בהכרח למצבי שכחה וגזל כיון שגם השכנים שוכחים או שהם מתביישים לתבוע את החוב. כאשר התופעה חוזרת על עצמה, ראובן ומשפחתו נחשדים על ידי השכנים שבכוונה אינם מחזירים, ודעתם לכתחילה לגזול והוא חילול השם.

והנה דוגמאות:

• מעשה באברך שקיבל הזמנה מעורך דין כדי לקבל ירושה מקשישה ערירית שהורשה לו את כל הונה. הוא לא הכיר אותה אך התברר שהיא הייתה ידידה של הוריו. "רק תחתום וקח את הצ'ק", אמר עורך הדין. האברך לא חתם. עלו בלבו ספקות באשר לכשרות הצוואה על פי דין תורה ואם אינה כשרה – הרי המתנה לא חלה והכסף אינו שלו. "איני לוקח את הכסף עד שאברר זאת עם רבתי". עורך הדין היה המום: "מעודי לא קרה לי דבר כזה שאדם יסרב לקחת סכום כה גדול", אמר בהתפעלות. אברך זה קידש שם שמים בזהירותו מחשש גזל בסכום גדול.

• יש להקפיד על ניקיון חדר מדרגות והכניסה לבניין וכן בעיר חרדית חובה להקפיד על ניקיון ולקדש בכך שם שמים כלפי המבקרים בעיר. עיר חרדית מסוימת זכתה מספר פעמים בפרס העיר הנקייה ובכך קידשו שם שמים.

• נשיא ארצות הברית הארי טרומן סיפר לרב שלמה לורנץ מה דחף אותו להיות הגורם הראשון שהשפיע על החלטת האו"ם על הקמת מדינה לטובת היהודים, וסיפר שבילדותו גדל בשכנותן של משפחות יהודיות והיה משמש להן גוי של שבת ובתמורה היה מקבל פרוסת חלה. המשפחות רחשו לו כבוד גדול למרות היותו ילד. יחס זה גרם לו להעריך מאוד את היהודים ושם שמים התקדש בעיניו.

• מעשה באדם שנסע במהירות מופרזת ונרשם לו דו"ח. הנהג פנה לרבו ותבע את השוטר שהיה שומר מצוות בטענה שהוא 'מויסר' שכן מסר אותו לשלטונות. הרב, אחרי ששמע את טענות הצדדים, פסק לשוטר: לא רק שאינך מוסר אלא עליך להגדיל לו את הקנס על שחילל את השם.

ציטטתי מספר דוגמאות בודדות ממאות

המקרים שמביא הרב הנכבד בספרו, המלמדות שכמעט בכל צעד וצעד שאנו עושים אנו מהלכים על חבל דק המתוח על פני התהום ועלולים ליפול לחילול השם.

ושאלתי היא: האין זה מפחיד יותר מאשר דו"ח האו"ם ושאר הירקות שהמציאות מפרנסת אותנו?

ולסיום, מעשה שנזכרתי בו, שהתרחש לפני עשרות בשנים ועורר תהודה גדולה בזמנו: יהודי חסידי של אחת החסידויות בארצות הברית נתפס על ידי השלטונות בעבירה של הונאה כספית גדולה. ביום שנקבע למשפטו שעל פי חומרת כתב האישום היה עלול לשלוח אותו לשנים רבות לכלא, הופיע בבית המשפט כשהוא מגולח זקן, בלורית לראשו, לבוש במכנסיים נסות וחולצת טריקו כאחד הפרחחים. רבו, שהיה אחד מגדולי האדמו"רים בשעתו אמר בהתפעלות עצומה: יהי חלקי עמו בגן עדן. על כך שהיו לו האומץ והרגישות לא לחלל את השם ולהופיע למשפט בלבוש החסידי המקובל.

מלוותר לא מפסידים

(הסיפור הבא התפרסם בעלון 'כאיל תערוג', פנינים ממשנתו של מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א. ראינו צורך להביאו לידיעת קוראינו.)

יהודי הממונה על ענייני הצדקה של קופת העיר בבני ברק אירס את בתו במז"ט. יום אחד נודע לאבי הכלה על דירה למכירה במחיר מציאה בתוך העיר בני ברק, והלך לראות את הדירה. הוא חזר בבשורה טובה כי הדירה בתוך העיר נראית ממש מעולה וכמובן במחיר מציאה, והזמין את המחונן שיבוא אף הוא לראות את הדירה הנדירה, ושניהם הביעו הסכמה לסגור מהר את העסקה. לפני כן הם קראו לכלה שתבוא לראות בעצמה את דירת המציאה. הכלה הגיעה והחלה לעבור בחדרי הדירה. היא התרשמה מאד והתלהבה, אך אז לפתע היא קוראת לאביה לצד ואומרת שיש לה התלבטות קשה – כי אכן היא מתפעלת מהדירה היפה והזולה, והיא ממש נהדרת, אבל, ופה היא הסבירה: "במחזור שלי בסמינר ישנן כמה בנות מבוגרות שעדיין לא זכו למצוא את חתנן המיועד, ואחת מהן מתגוררת בבנין הזה ממש, ולא זו בלבד שחברתי מאותו בנין עדיין לא זכתה להתארס, יש לה עוד אחות מבוגרת ממנה שגם היא יושבת עדיין בבית ומשתוקקת למצוא את זיווגה. האם לדעתך אבא, ראוי שנקנה את הדירה בבנין זה, הרי בכל פעם

שאצא מהבית, חברתי תראה אותי, ומראות אלו יגרמו לה לדקירות בנשמתה ובוודאי יהיו לה צער ועגמת נפש."

אבי הכלה העביר את המעשה אל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בשאלה מה עושים במקרה כזה. התשובה של מרן הגר"ח קניבסקי הדהימה את כל הסובבים: אף שרבנו הגר"ח שליט"א מידי יום ביומו עונה בקלות ובמהירות על מאות שאלות קשות הנוגעות אף בחיי אדם, הוא נעצר למשך כמה דקות וחשב רבות מה עושים במקרה שכזה. לבסוף אמר: "אני לא יודע מה לעשות, יש כאן שאלה קשה וצריך לשאול את מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א."

אבי הכלה רץ מהר לגרא"ל והציג בפניו את השאלה, והגרא"ל התחיל בעצמו למנות את היתרונות שבדירה: המיקום, המחיר, הדירה עצמה, 'והרי אם לא תרכשו אותו ייקח אותה מתווך ומחירה יעלה', ואז עצר הרב והחל להרהר ארוכות. לאחר זמן מתמשך אמר ראש הישיבה בהתרגשות: "אבל איך אפשר לדקור את לבה של החברה המבוגרת המתגוררת בבנין זה?!" וחשב עוד מעט ואז פסק: "אני מציע שלא לרכוש את הדירה, צריכים להתחשב בחברה ההיא ובאחותה, לא לגרום להן צער". המחוננים עשו כדברי מרן ועזבו את ההצעה. לאחר זמן מה שאלו המחוננים את ראש הישיבה האם יכולים הם לרכוש את הדירה אך ישכירו אותה לאחרים עד שאותן אחיות מבוגרות תינשאנה.

ונענה רבנו שאפשר לעשות כן. ההורים של החתן והכלה שהיו יראי שמים ובעלי חסד שראו את מצוקת הכלה, ועוד יותר את מצוקת האחיות מעוכבות השידוך, קיבלו על עצמם להתפלל על האחיות האלה שיזכו למצוא את זיווגן בנקל. ואכן, לביל חתונת הבת הצדיקה שוויתרה על הדירה, קרה הבלתי יאמן. האחיות המבוגרות של חברתה התאסרה באותו יום. אחרי זמן קצר גם חברתה של הכלה, האחיות הצעירה התאסרה. הזוג נכנס אפוא לדירה זמן קצר לאחר נישואיהם, ואין לתאר את השמחה הכפולה והמכופלת שהייתה בבנין זה באותו שבוע.

כשמע זאת הגרא"ל, הפטיר בשמחה: "נער הייתי וגם זקנתי ומעולם לא ראיתי אדם שוויתר והפסיד בשל כך".

צ"ח אצ"ח

על האמת לנקר במוח כמו היתוש
לטיטוס
(הרבי מקוצק)